

LUDVÍK VACULÍK

SEKYRA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Maminka umývala náčiní, sestra utírala.

Zeptal jsem se na tatínka bez louky.

„Hm! To víš, bylo mu to líto,“ odpověděla maminka. „Bylo po něm vidět, jak ho to žere, ale řekl jenom: Su komunista!“

„Řekni mu ještě o tom řezníkovi vedle,“ pravila sestra.

„Ja, tož to bylo také tak. Pravím tatovi: Vidíš, ten chrapún aspoň dřevo prodal a měl peníze.“

„A co on na to?“

„Hm! To víš, žralo ho to. Těj dřiny, co tam nechal! Nepravil nic a potom: Však to on je gaunér a já né, jeho to mosí mrzet a mňa né.“

Sestra dodala:

„A zas to samé: Su komunista, je to povinnost. Tož je komunista.“

A maminka navázala:

„Je – je. Po kom bych prý cosi mohl chtět, když bych to sám neplnil!“

„A ty, mami?“

„Hm!“ mávla rukou nad špinavou vodou. „Neměla sem – nemám.“

Sestra se zasmála a řekla:

„Dal – vzal, kočce řít olízal.“

Bylo to vlastně velice prosté a moudré, z této strany i z tatínkovy komunistické. Já jsem s tatínkem souhlasil.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je vyňat asi ze třetiny knihy, kdy se vypravěč vyptává maminky a sestry, jak si otec vede v komunistické straně.

- kniha je silně autobiografická

V ději se střídá vypravěč – syn a vypravěč – otec, autor dopisů z Persie a deníkových zápisků. Místy je problematické odlišit, který mluví právě hovoří a ve které z několika časových rovin se nacházíme.

Vypravěč – syn, jehož pasáže převládají, mluví o svém mládí a dětství. Má 3 sourozence, on je nejstarší, jeden bratr (řidič) je o 10 let mladší než on. Vyrůstali za socialismu. Členy rodiny neoznačuje jménem, ale obecně (tata, bratranec apod.), ostatní zmíněné postavy jméno mají. Toto synovo vyprávění je proloženo dopisy otce rodiny, který za jejich dětství vydělával v Izraeli (v Persii).

Vypravěč střídá časové roviny, nejčastěji se věnuje vzpomínkám na nyní již 5 let mrtvého otce. Jmenuje také sousedy a příbuzné, např. sestřina manžela. Po letech najde dopisy, které si rodiče vyměňovali, když byl otec v Persii. Vzpomíná, jak probíhala stavba jejich domu, jak chodil za příbuznými do Tarandové a jak se otec vrátil.

První vstoupila do komunistické strany maminka, otec ji tam přihlásil. V dospělosti vypravěč pracoval jako novinář. Po jednom jeho článku spáchala mladá žena sebevraždu, což vyvolalo politickou kauzu a on z novin odešel. Zase si vzpomněl na otce, jak spolu chodili do lesa řezat dřevo. Nakonec z novin vyhodili ředitele. Vypravěč hovoří o ženě svého syna, připadá mu moc dospělá. Měl už tři dospělé syny, vnoučata a jeden z jeho bratrů už byl po smrti. Dál vypráví a Karlovi, který, ač

chudý, si pořídil piano a hrál na něj Bacha. Tatínek se po smrti maminky věnoval zemědělství, tvrdě pracoval. Se svojí kuchařkou Drahuší, která měla dceru, začal později žít a měl zase rodinu. Závěr knihy je věnován příhodě, kdy vypravěč jede se svým bratrem a jeho ženou do lesa ukrást dříví, které je potřeba nejprve nařezat.

- **téma a motiv**

téma: vstup rodičů do komunistické strany

motivy: pole, dřevo, peníze

- **časoprostor**

prostor: není určen, zřejmě kuchyně vypravěčova rodného domu

čas: není určen, v době vypravěčovy dospělosti

- **kompoziční výstavba**

Knihy je rozdělena do 15 kapitol.

Vyprávění je roztříštěno do mnoha časových rovin, které se mění i v rámci jediné věty.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

Oba vypravěči vystupují v ich-formě.

- **postava**

vypravěč – syn: pražský novinář, původem z Valašska, odkud se odstěhoval, otec je pro něj vzor, i když spolu později v mnohém nesouhlasí

vypravěč – otec: pracovitý vesničan, snaží se finančně zabezpečit rodinu, zpočátku nadšený komunista

maminka – prostá milující žena, stejně jako otec vstoupila do Strany, ale její postoj je strážlivější

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč – maminka, sestra, vypravěč

nepřímá řeč – maminka (*ale řekl jenom: Su komunistka!; Pravím tatovi: Vidíš, ten chrapún aspoň dřevo prodal a měl peníze.; Nepravil nic a potom: Však to on je gaunér a já né, jeho to mosí mrzet a mňa né.*), sestra (*A zas to samé: Su komunistka, je to povinnost.*)

- **typy promluv**

pásmo vypravěče: *Maminka umývala náčiní, sestra utírala. Zeptal jsem se na tatínka bez louky...*

dialog vypravěče, maminky a sestry

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

dialektismy *náčiní* (nádobí), *bylo po něm vidět* (na něm), *su, ja, tož, tatovi, chrapún* (hulvát) atd.

= valašské nářečí

příslaví *Dal – vzal, kočce řít olízal.*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metonymie *Zeptal jsem se na tatínka bez louky.* (tatínek bez louky = tatínek musel odevzdat louku státu)

metafora *žralo ho to*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století

Ludvík Vaculík (1926–2015)

- narozen na Valašsku (Brumov) v rodině tesaře
- spisovatel a novinář
- vystudoval Politicko-novinářskou fakultu v Praze
- 3 roky působil jako vychovatel na internátě
- poté redaktorem v nakladatelství Rudé právo, v Lidových novinách
- dlouhodobě spolupracoval s Českým rozhlasem
- autor manifestu Dva tisíce slov (červen 1968) – vyjádřil svůj nesouhlas s komunismem
→ v 70. a 80. letech nesměl publikovat, podílel se na rozboji samizdatu (Edice Petlice)
- mnohokrát vyslýchán STB
- podepsal Chartu 77 jako jeden z prvních
- je držitelem mnoha literárních cen (Cena Egona Hostovského, Cena Jaroslava Seiferta, Cena míru E. M. Remarquy, Cena Karla Čapka, Státní cena za literaturu)

Rušný dům – vychází ze zkušeností vychovatele

Morčata – román

Česká snář – spojení několika žánrů (deník, memoáry, román, fejeton)

Jak se dělá chlapec – deníkové záznamy, literární polemika

Milí spolužáci – deníkové záznamy, citace dopisů přátel

Loučení k panně – román o lásce v pozdějším věku

Jaro je tady, Srpnový rok, Stará dáma se baví – soubory fejetonů, často politicky laděných

- **literární / obecně kulturní kontext**

Neoficiální česká próza – próza vycházející v samizdatu a/nebo v exilu

Josef Škvorecký (1924–2012)

- prozaik, esejista, překladatel, nakladatel
- * Náchod, totálně nasazen v náchodské továrně a Novém Městě nad Metují
- působil ve studentské jazzové kapele
- krátce studoval lékařskou fakultu UK, poté FF UK obor filosofie – angličtina
- r. 1969 odjel přednášet do USA a rozhodl se zůstat v exilu – stal se profesorem v Torontu (Kanada)
- zakladatel exilového nakladatelství 68 Publishers (Toronto)
- Zbabělci* – první román s postavou Dannym Smiřickým (autorovo alter-ego)
- další díly pentalogie s Dannym: *Tankový prapor*, *Prima sezóna*, *Mirákl*, *Příběh inženýra lidských duší*
- detektivní prózy – vystupuje poručík Borůvka: *Smutek poručíka Borůvky*, *Konec poručíka Borůvky*, *Návrat Borůvky*
- Hříchy pro pátera Knoxe* – soubor 10 detektivek
- poezie: *Nezoufej!*, *Dívka z Chicaga*, *Blues libeňského plynojemu*

Arnošt Lustig (1926–2011)

- prozaik, novinář, scenárista
- vychází ze svých zážitků z pobytu v koncentračním táboře (židovský původ)
- Noc a naděje*, *Démanty noci* – soubory povídek
- Dita Saxová* – novela, příběh židovské dívky
- Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou* – novela o vzpouře židovské dívky, vychází z reálné události

Milan Kundera (*1929)

- básník, dramatik, prozaik, esejista, překladatel
- členem komunistické strany – vyloučen
- studoval literární vědu a estetiku, přestoupil na FAMU – režie, scenáristika
- žije a píše ve Francii
- poezie: *Monology, Člověk zahrada širá*
- hry: *Jakub a jeho pán, Majitelé klíčů, Ptákovina*
- povídky: *Směšné lásky*
- romány: *Nesnesitelná lehkost bytí, Zrazené testamenty, Žert, Život je jinde, Valčík na rozloučenou*

Ivan Klíma (* 1931)

- prozaik, novinář, esejista, literární kritik
- vystudoval češtinu, hostoval na Michiganské univerzitě
- Milenci na jednu noc, Milenci na jeden den, Má veselá jitra* – soubory povídek
- Soudce z milosti* – nejznámější román, osudy právníka
- Láska a smetí* – román

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Sekyra je jakýsi symbol vypravěčova dětství, tatínek pracoval jako tesař.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Tematika románu (polemizování s komunistickou ideologií) není aktuální. Aktuální je autorský styl – střídání časových a dějových rovin, hra s jazykem.

- **pravděpodobný adresát:**

Kdokoli, komu vyhovuje Vaculíkův autorský styl.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jedná se o druhý Vaculíkův román z poloviny 60. let.

- **tematicky podobné dílo:**

Milan Kundera – Žert: román založený na střídání vypravěčů a časových rovin

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramaturgií:**

Není.